

Paditës: V.Ç
I paditur: Drejtoria Rajonale Arsimore Dibër
Objekt: Njohje të vjetërsisë në punë të paditësit V.Ç në ish-kooperativën Bujqësore “Zonja Curre”, për periudhën 01.02.1978-30.06.1991 duke punuar si shofer e paguar me pagë bazë.

Në zbatim të vendimit nr.505, datë 21.11.2022 të Këshilit të Lartë Gjyqësor “Për fillimin e funksionimit të Gjykatës së Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm”, neni 7 “Për menaxhimin e çështjeve gjyqësore” në datë 03.02.2023 janë rishortuar të gjitha çështjet civile dhe penale, të të gjitha gjykatave të apeleve, të cilat nuk ishin të planifikuara më parë për gjykim. Pas këtij rishortimi çështja e sipërpërmendur i ka rënë në short si relatores gjyqtares A.A dhe deri më datë 22.05.2024 nuk rezulton e planifikuar për gjykim.

Sigurisht, vakancat e theksuara në këtë gjykatë, pas reformës në drejtësi dhe vënies në zbatim të hartës së re gjyqësore, kanë bërë që të akumulohet një numër tepër i lartë i dosjeve që presin radhën e gjykimit me vite.

Në kuadër të hetimit administrativ, të kryer nga institucioni ynë pranë Gjykatës së Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm, çështja e lartpërmendur ka rezultuar e regjistruar prej gati 5 vitesh.

Ndërkohë, në Kodin e Procedurës Civile në nenin 399/2, pika 1(b) parashikohet afati 2 vjeçar për gjykimin e këtyre çështjeve.

Mosgjykimi i çështjeve të lidhura me pensionet e pleqërisë brenda një afati të arsyeshëm, cenon të drejtën për një proces të rregullt ligjor.

Po ashtu, passjell pasoja të konsiderueshme për këtë kategori me të ardhura të pakta dhe të pamjaftueshme. Pensionistët janë një kategori një duhet t’iu njihen dhe të përfitojnë nga të drejtat e tyre në kohë, për shkak të vetë moshës së thyer, si dhe faktit që një pjesë e tyre vuajnë nga probleme shëndetësore, shpeshherë madhore.

Për më tepër një pjesë jo e vogël e tyre jetojnë në kushtet që nuk kanë familjarë për t’i ndihmuar dhe e vetmja e ardhur e jetesës mbetet pensioni i pleqërisë. Por kur edhe ky pension nuk përfitohet, për shkak të zvarritjeve me vite në sistemin gjyqësor, atëherë është njësoj sikur kësaj kategorie t’i kemi hequr çdo shpresë për të jetuar. Pra, pasojat janë tepër të rënda si për palët në proces, po ashtu dhe për dhënien e drejtësisë.

Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut, trajton të drejtat qytetare e politike themelore, si ndalimi i torturës, e drejta për një proces të rregullt dhe liria e të shprehurit.

Nga ana tjetër, Karta Sociale Evropiane dhe Karta Sociale Evropiane e rishikuar trajtojnë të drejtat sociale themelore, si e drejta për punë, liria e organizatave, e drejta për marrëveshje kolektive, e drejta për siguri dhe higjienë në punë, e drejta për mjete të përshtatshme formimi profesional, e drejta për sigurime shoqërore, e drejta për asistencë sociale e mjekësore, e drejta për shërbime sociale dhe e drejta e punonjësve migrues për mbrojtje e asistencë.

Parimi bazë i cili përshkon të dyja kartat mbetet **barazia në trajtim**. Parimi i barazisë synon të zhdukë çdo diskriminim, të drejtpërdrejtë apo të tërthortë.

KEDNJ-ja dhe Karta Sociale Evropiane (si dhe Karta e rishikuar) janë akte ndërkombëtare që garantojnë së bashku për këdo që marrin në mbrojtje jo vetëm një jetë normale, pa ndërhyrje të papërligjur të shtetit, por edhe një jetë të denjë dhe, në është e mundur, autonome.

Gjithashtu, vlen të përmendim se Shqipëria dhe 192 shtete të tjera anëtare të Kombeve të Bashkuara në shtator 2015, miratuan Axhendën 2030 për Zhvillim të Qëndrueshëm. Axhenda e vitit 2030 është një kornizë globale 15-vjeçare e përqendruar në 17 Objektiva të Zhvillimit të Qëndrueshëm (SDG), 169 synime dhe mbi 230 tregues.

Ajo përbën një angazhim global novator për t'i dhënë fund varfërisë dhe për ta futur botën në rrugën e qëndrueshme drejt një zhvillimi gjithëpërfshirës (synon një botë pa varfëri dhe uri, me arsim cilësor, mbulim shëndetësor universal, arritje të barazisë gjinore dhe fuqizim të grave dhe vajzave, dhe me një mjedis të qëndrueshëm). Objektivat e zhvillimit të qëndrueshëm synojnë të përqendrohen në koordinimin e politikave kombëtare për një vizion të përbashkët ndaj njerëzimit. Ato mbështeten në përpjekjet e mëparshme për zbatimin e axhendës për uljen e varfërisë të njohur si Objektivat e Zhvillimit të Mijëvjeçarit (OZhM).

Në vlerësim tonë, e drejta e gjykimit brenda një afati të arsyeshëm ligjor është një ndër të drejtat themelore të qytetarëve shqiptarë. Për këtë arsye, e drejta e gjykimit brenda një afati të arsyeshëm nuk është dhe nuk duhet të mbetet një e drejtë apo garanci deklarative, por është standard kushtetues, i garantuar dhe sanksionuar në aktet që përcaktojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, si në nivel ndërkombëtar (neni 6 i Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut), ashtu edhe në të drejtën e brendshme (neni 42 i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë¹).

¹ Në nenin 42 të Kushtetutës parashikohet se:

1. Liria, prona dhe të drejtat e njohura me Kushtetutë dhe me ligj nuk mund të cenohen pa një proces të rregullt ligjor.
2. Kushdo, për mbrojtjen e të drejtave, të lirive dhe të interesave të tij kushtetues dhe ligjorë, ose në rastin e akuzave të ngritura kundër tij, ka të drejtën e një gjykimi të drejtë dhe publik brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme e caktuar me ligj.

Kodi i Procedurës Civile, i cili përcakton rregulla të detyrueshme, të njëjta dhe të barabarta, për gjykimin e mosmarrëveshjeve civile e të mosmarrëveshjeve të tjera, me ndryshimet e vitit 2017, i ka kushtuar vëmendje të veçantë çështjes së respektimit të afatit të arsyeshëm të gjykimit, duke e trajtuar këtë institut në një kre të veçantë. Në dispozitën e nenit 399/2, pika 1 të këtij ligji përcaktohet se:

“1. Afate të arsyeshme të përfundimit të hetimit, gjykimit apo ekzekutimit të një vendimi të formës së prerë, për qëllimet e përcaktuara në nenin 399/1, do të konsiderohen:

a) në gjykimin administrativ në shkallën e parë dhe në apel, përfundimi i gjykimit brenda një viti nga fillimi i tij në secilën shkallë;

b) në gjykimin civil në shkallë të parë përfundimi i procesit të gjykimit brenda dy viteve, në gjykimin civil në apel brenda dy vjetëve; dhe gjykimin civil në Gjykatën e Lartë, brenda dy vjetëve;.....”

Me rëndësi në analizën tonë, është sjellja në vëmendje e vendimit nr.78, datë 30.05.2019 të Këshillit të Lartë Gjyqësor *“Për kalendarin e shqyrtimit të çështjeve në Gjykatën e Apelit”*, në të cilin përcaktohet se:

“Caktimi i datës dhe orës së gjykimit të çështjes së ardhur mbi ankim të palës/palëve, bëhet nga gjyqtari relator, në përputhje me kalendarin e tij të shqyrtimit të çështjeve, duke marrë për bazë radhën sipas kohës së ardhjes së dosjeve në Gjykatën e Apelit.”

Por, në pikën 4 të tij përcaktohet:

“Për një çështje, për të cilën Kodi i Procedurës Civile apo një ligj i veçantë nuk ka përcaktuar afat për gjykimin e saj, në caktimin e datës dhe orës së shqyrtimit, në përputhje me kalendarin e shqyrtimit të çështjeve (kalendarin me datat e planifikuara të gjykimeve), gjyqtari relator mban parasysh afatin e arsyeshëm sipas nenit 399/2, të Kodit të Procedurës Civile dhe/ose sipas këtij neni në lidhje me nenin 109, pika 4, të Ligjit nr.38/2017, datë 30.3.2017.”

Përshpejtimi i shqyrtimit të çështjes mbi kërkesë të palëve, për shkak të natyrës dhe kategorisë specifike të çështjes ose për shkaqe veçanërisht të rënda dhe të motivuara, kur kjo nuk vjen në kundërshtim me ligjin.

3.1 Çështje të tilla, sipas natyrës, janë:

g. çështjet me objekt vërtetim fakti juridik të vjetërsisë në punë ose njohjen e vërtetësisë apo pavërtetësisë së dokumentit me pasoja juridike sa i përket përfitimit të pensionit;

Pra, edhe në vetë vendimin e Këshillit të Lartë Gjyqësor çështjet që kanë të bëjnë me vërtetimin fakti juridik ose njohjen e vërtetësisë apo pavërtetësisë së dokumentit, me pasoja përfitimin e pensionit, hyjnë në sferën e atyre çështjeve që duhen gjykuar në mënyrë të përshpejtuar.

Njëkohësisht, me miratimin e ligjit nr.169/2020 *“Për njohjen si periudhë sigurimi për efekt përfitimi nga sigurimet shoqërore të kohës së punësimit në ish-kooperativat bujqësore”*, është patur si qëllim thjeshtëzimi i hetimit administrativ dhe shmangia e procedurave të panevojshme dhe të zgjatura gjyqësore, për të vërtetuar fakte që nuk kanë nevojë të provohen dhe që mund të verifikohen lehtësisht nga organi administrativ.

Miratimi i këtij ligji erdhi si domosdoshmëri për shkak të praktikave abuzive të administratës publike në fushën e sigurimeve shoqërore, që në çdo rast të mungesës së dokumentacionit i adresonin subjektet që pretendonin të drejtën e pensionit, të vërtetonin faktin e vjetërsisë në punë në ish-kooperativat bujqësore.

Pra, nga njëra anë, vërtetonin gjyqësisht faktin e vjetërsisë në punë në ish-kooperativat bujqësore, por nga ana tjetër, proceset e gjata gjyqësore, në të gjithë shkallët e gjykimit dhe të pajustificuara, për provueshmërinë e fakteve botërisht të njohura, rrezikonte humbjen në thelb të së drejtës së pensionit, si e drejtë themelore kushtetuese me rëndësi jetike për shtresa vulnerabël të shoqërisë.

Kolegji i Gjykatës së Lartë vlerëson se ligji nr.169/2020 nuk solli risi në atribuimin për herë të parë të juridiksionit administrativ mbi hetimin e fakteve juridike me pasoja për palën në procedurën administrative, por e thjeshtëzoi atë dhe kufizoi diskrecionin e organeve vendimmarrëse (administrative dhe gjyqësore), mbi vlerësimin e faktit juridik të vjetërsisë në punë, duke i hequr palës që pretendon të drejtën e pensionit, një barrë të paarsyeshme për të paraqitur prova në procedimin administrativ dhe gjyqësor.

Proceset e gjata gjyqësore, në të gjitha shkallët e gjykimit dhe të pajustificuara, për provueshmërinë e fakteve botërisht të njohura, rrezikonin humbjen në thelb të së drejtës së pensionit, si e drejtë themelore kushtetuese me rëndësi jetike për shtresa vulnerabël të shoqërisë².

Neni 6 i KEDNJ-së³ zë një vend të rëndësishëm në tërësinë e të drejtave që garanton kjo konventë. Një gjykim i drejtë në çështje civile dhe penale është një element bazë i parimit të

² Për më shumë:

Vendimi nr.00-2021-706, datë 08.04.2021 i Kolegjit Civil të Gjykatës së Lartë.

³ Sipas nenit 6 “E drejta për një proces të rregullt” të KEDNJ-së:

1. Në përcaktimin e të drejtave dhe detyrimeve të tij civile ose të çdo akuze penale kundër tij, çdo person ka të drejtë që çështja e tij të dëgjohet drejtësisht, publikisht dhe brenda një afati të arsyeshëm nga një gjykatë e pavarur dhe e paanshme. Vendimi duhet të jepet publikisht, por prania në sallën e gjykatës mund t'i ndalojë shtypit dhe publikut gjatë tërë procesit ose gjatë një pjese të tij, në interes të moralit, të rendit publik ose sigurisë kombëtare në një shoqëri demokratike, kur kjo kërkohet nga interesat e të miturve ose mbrojtja e jetës private të palëve në proces ose

shtetit të së drejtës. Midis garancive që lidhen direkt ose indirekt me gjykatën janë ndër të tjera: publiciteti i gjykimit (seancat e hapura dhe shpallja e vendimit publikisht), mënyra e zhvillimit të rregullt të seancave gjyqësore, konkretisht elementë të tillë si: barazia e armëve, afati i arsyeshëm, arsyetimi i vendimeve etj.

Në legjislacionin e brendshëm shqiptar, ashtu sikurse në disa legjislacione evropiane, në zbatim të detyrimeve të përcaktuara nga GJEDNJ, janë parashikuar edhe mjete të veçanta ankimi, me qëllim përshpejtimin e proceseve gjyqësore. Një nga këto mjete është edhe padia e veçantë e parashikuar në Kodin e Procedurës Penale dhe Kodin e Procedurës Civile lidhur me zgjatjen e procesit tej afatit të arsyeshëm. Me anë të këtij ankimi pala e interesuar ka mundësinë për të ndikuar drejtpërdrejt në një përshpejtim të procesit. Me anë të kësaj padie, qytetari jo vetëm konstaton tejzgjatjen pa arsye të procesit, por mund të marrë dhe dëmshpërblim (nëse e kërkon) për vonesën e shkaktuar. Vendimi në këtë rast urdhëron gjykatën kompetente ta shqyrtojë çështjen sa më parë. Natyrisht, në disa raste tejzgjatja e procesit gjyqësor ka shkaqe objektive. Në një rast të tillë kjo padi mund të bëhet shkak për evidentimin e arsyeve konkrete dhe ndoshta edhe për eliminimin e tyre nga organet kompetente. Pra, ky mjet duhet konsideruar me efekt parandalues, në rast të tejzgjatjes pa shkak të procesit, pra që çdo individ ka një mjet efikas që do t'i vijë në ndihmë.

Palët duhet të mbrohen nga zvarritjet e paarsyeshme të procedurave, por mbi të gjitha t'u garantohet se brenda një afati të arsyeshëm pala kërkuese do të përfitojë eventualisht nga të drejtat që i janë mohuar, duke i mundësuar asaj siguri juridike në raport me pozitën procedurale. Për më tepër, gjykimi brenda një afati të arsyeshëm, përveçse është një standard të cilin organi gjyqësor ka detyrimin ta respektojë *apriori*, është mbi të gjitha një standard që vlerësohet në mënyrë të veçantë për secilin rast konkret, nisur nga specifika, kompleksiteti, tërësia e të drejtave të shkelura apo të pretenduara, etj.

Kështu, mosgjykimi i çështjes gjyqësore brenda një afati të arsyeshëm, në veçanti i atyre çështjeve të lidhura me të drejtën e pensionit, jo vetëm cenon të drejtën e ankuesit për një proces të rregullt ligjor, por për më tepër, zvarrit eventualisht përfitimin e tij në kohë reale.

në shkallën që çmohet tepër e nevojshme nga gjykata, kur në rrethana të veçanta publiciteti do të dëmtonte interesat e drejtësisë.

2. Çdo person i akuzuar për një vepër penale prezumohet i pafajshëm, derisa fajësia e tij të provohet ligjërisht.

3. Çdo i akuzuar për një vepër penale ka të drejtat minimale të mëposhtme:

a) të informohet brenda një afati sa më të shkurtër, në një gjuhë që ai e kupton dhe në mënyrë të hollësishe, për natyrën dhe për shkakun e akuzës që ngrihet ndaj tij;

b) t'i jepet koha dhe lehtësitë e përshtatshme për përgatitjen e mbrojtjes;

c) të mbrohet vetë ose të ndihmohet nga një mbrojtës i zgjedhur prej tij ose, në qoftë se ai nuk ka mjete të mjaftueshme për të shpërblyer mbrojtësin, t'i mundësohet ndihma ligjore falas kur këtë e kërkojnë interesat e drejtësisë;

d) të pyesë, ose të kërkojë që të merren në pyetje dëshmitarët e akuzës dhe të ketë të drejtën e thirrjes dhe të pyetjes të dëshmitarëve në favor të tij, në kushte të njëjta me dëshmitarët e akuzës;

e) të ndihmohet falas nga një përkthyes, në qoftë se nuk kupton ose nuk flet gjuhën e përdorur në gjyq.

Po ashtu në këtë linjë, Udhëzimi nr.1, datë 26.05.2022 i Këshillit të Ministrave “Për përcaktimin e rregullave për heqjen dorë nga rekursët e depozituara nga administrata shtetërore nën përgjegjësinë e Këshillit të Ministrave, të pashqyrtuara nga Gjykata e Lartë, për disa çështje me natyrë civile dhe administrative”, udhëzon administratën shtetërore, nën përgjegjësinë e Këshillit të Ministrave të heqin dorë nga rekursët e paraqitura përpara hyrjes në fuqi të udhëzimit, kundër vendimeve të gjykatave të apelit dhe të Gjykatës Administrative të Apelit, për çështjet me natyrë civile dhe administrative me objekt:

- a) zgjidhjen e mosmarrëveshjeve që lindin nga marrëdhëniet e punës;
- b) ***njohjen/vërtetimin e vjetërsisë në punë, si dhe vërtetësinë/pavërtetësinë /njohjen e të dhënave të dokumentit (librezëpunë, regjistër themeltar, listëpagesa, libër pagash, vërtetim e të tjerë) etj...***

Ngarkesa e lartë sasiore e gjyqtarëve, në mënyrë të veçantë në Gjykatën e Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm është faktor që ndikon drejtpërdrejtë në vonesa të theksuara të shqyrtimit të çështjeve gjyqësore. Jemi gjithashtu koshientë se ngarkesa që po përballohet nga gjyqtarët në këtë kohë është e jashtëzakonshme dhe thuajse e papërballueshme. Nisur dhe nga ankesat që janë paraqitur në institucionin e Avokatit të Popullit, theksojmë se çështja kërkon ndërhyrje, pasi vonesat dëmtojnë qytetarët vulnerabël në vend, në nevojë thelbësore jetësore.

Avokati i Popullit vlerëson punën e deritanishme të Këshillit të Lartë Gjyqësor për hartimin dhe miratimin e “*Strategjisë kombëtare për uljen e numrit të çështjeve të prapambetura në gjykata (2024-2027)*”, por thekson se është patjetër e nevojshme të bashkëpunohet me efektivitet për realizimin e objektivave të synuar në këtë strategji dhe planin e masave të saj, me qëllim uljen e backlog-ut.

Nga ana tjetër, jemi të vetëdijshtëm se këto janë çështje me natyrë dhe kategori specifike që duhet të gjykohen me prioritet sipas vendimit nr.78, datë 30.05.2019 të Këshillit të Lartë Gjyqësor “*Për kalendarin e shqyrtimit të çështjeve në Gjykatën e Apelit*”.

Për gjithë sa parashtruam, në mbështetje të pikës 3, të nenit 63, të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë ku përcaktohet: “*Avokati i Popullit ka të drejtë të bëjë rekomandime dhe të propozojë masa kur konstaton shkelje të të drejtave dhe të lirive nga administrata publike*”, si dhe në ligjin nr.8454, datë 04.02.1999 “*Për avokatin e Popullit*”, i ndryshuar, neni 21/b në të cilin parashikohet: “*Avokati i Popullit paraqet rekomandime për marrje masash për vënien në vend të së drejtës së shkelur tek organi administrativ që ka shkaktuar shkeljen*”:

REKOMANDOJMË:

Marrjen e masave të nevojshme për shpejtimin e gjykimit të çështjes civile me paditës V.Ç, i paditur: Drejtoria Rajonale Arsimore Dibër, me objekt “Njohje të vjetërsisë në

punë të paditësit në ish-kooperativën bujqësore “Zonja Curre”, për periudhën 01.02.1978-30.06.1991 duke punuar si shofer e paguar me pagë bazë, duke i garantuar shtetasit të drejtat në kuadër të procesit të rregullt ligjor.

Për qëndrimin që do të mbani dhe masat që do merrni në zbatim të këtij rekomandimi, na vini në dijeni brenda afatit ligjor 30 ditor, të parashikuar në nenin 22 të ligjit nr.8454 datë 04.02.1999 “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar.

Duke besuar në mirëkuptimin dhe bashkëpunimin tuaj,

AVOKATI I POPULLIT

Erinda BALLANCA